

פרק ו' כב-כז (ברכות כהנים)

פרשת נשא (תש"ג).

א. אברבנאל: הברכה שם משותף, כי יש ממנה מה' לנבראיו והיא השפעה והסבה כמו שני' (בראשית כד') וה' ברוך את אברהם בכל... ויש ברכה שהיא מהנבראים אליו ית' והיא הלל ושבח כמו (דברי הימים א' כ"ט) ויברך דוד את ה'... ויש ברכה שהיא מהנבראים ק"תם לקצתם והיא אינה שפע כמו ברכת ה' לנבראיו ולא שבח והודאה כברכת הנבראים לבורא, אבל תפלה וזקקת רחמים על המתברך שיטפיע עליו הקב"ה מברכתו. ולזה ה' כאן "דבר אל אהרן ואל בניו כה תברכו... אמור להם"... כי אינם אלא מתפללים בלבד על ברכתם - וזהו "אמור להם" שיהיה ענינם אמירה ותפלה עליהם בלבד - לא דבר אחר.

1. כנגד איזו דעה מוטעית אמד אברבנאל את דבריו?
2. מה הפסוק בפרשתנו המסייע לדבריו?

ב. כג' רש"י ד"ה אמור להם: כמו שמור זכור עיני רש"י שמות יח' כב' ד"ה והקל מעליך. כח ד"ה זכור. במדבר כה' טז' צרור. באר את דברי רש"י במקומנו על פי שלסה המקומות הנ"ל ותרגם את דבריו למונחים דקדוקיים של זמננו.

ג. כד' יברכך ה' וישמרך. רש"י, ראב"ע, ספורנו, העמק דבר. כמה שונה האחרון מג' הראשונים?

העמק דבר: יברכך: נכלל בזה לכל אדם כפי הראוי לו להתברך. לע"ס בתורה - בלימודו, לעוסק במסחר - בסחו רתו, תוספת לכל אדם במה שיש לו. וישמרך: דברכה בעי שמירה שלא תהפך לרועץ חנ"ס; בעל התורה בעי שמירה מן הגאווה וחלול השם וכדומה, וכשמטעו - שלא יטבח. בעל הנכסים בעי שמירה שלא יהיה העשר לרעתו כמו בקרה ונבות. וכשמטעו - מגניבה ואבידה, ורעידמה כל ענין הסעון ברכה, סעון שמירה מן הגורם לצער.

ד. באר את דברי רש"י ומה הניעו לפרש כך:

1. כ"ה ד"ה ויהנך על פי בראשית ל"ט כ"א שמות ג' כ"א; ל"ו;
2. כו' " יסא ה' פניו על פי במדבר רבה י"א (יד)

במדבר רבה: יעביר כעסו ממך. ואין יסא אלא לסון הסרה כסני' (בראשית מ"י) יסא פרעה את ראשך מעליך. פניו אלה פנים של זעם כסני' (ויקרא כ') ונתתי את פני כנפשי ההיא והכרתי אותו. כלומר אותם פנים של זעם שהיו ראיות לבוא אליך יסירם ממך. מה הצריך את המדרש להוסיף את דבריו האחרונים: כלומר.....

ה. כו' יסא ה' פניו אליך:

גמ' ראש השנה דף יז ע"ב: שאלה בלוריאה הגיורת את ר' ג: כתוב בתורתכם (דברים י) אטר לא יסא פנים ולא יקח טוחד וכתוב (במדבר ו') יסא ה' פניו...? נספל לה. ר' יוסי הכהן, אמר לה: אמסל לך מטל, למה הדבר דומה? לאדם שנוסה בחברו מנה וקבע לו זמן בפני המלך ונשבע לו בחיי המלך; הגיע זמן ולא נתן לו כלום. בא לפייס את המלך. אמר לו (המלך): "עלבוני מחול לך, לך ופייס את חברך". אך הכא נמי. כאן (דברים י') - אטר לא יסא פנים) בעבירות שבין אדם למקום. (במדבר ו') - בעבירות שבין אדם לחברו, כאן במדבר רבה י"א (יד): יסא ה' פניו - וכי הקבה"ו נוטא? והלא כבר נ' (דברים י')

(אטר לא יסא פנים! אמר הקבה"ו: שטם שהם נוטאים לי פנים, כך אני נוטא להם פנים. כיצד? כתבתי בתורתי (דברים ח') "ואכלת ושבעת ובכרכת" ואדם מישראל יוטב הוא ובניו ובני ביתו ואין לפניהם כד' שביעה ונוטאין לי פנים ומברכין, ודקדקו על עצמם עד כזית עד כבלצה - לפיכך יסא ה' פניו. מה ההבדל בין שתי התשובות הנתנות בזה לאותה הקנטיה?

ו. רשב"א (ר' שלמה בן אדרת בפירושו לאגדות, עין יעקב ברכות כ' ע"ב):

יסא ה' פניו. פנים הוא שם לפני האדם ושאר בעלי חיים... ומפני שהכלס והרצון ניכר בפנים הוטאל לכעס (שמאל א' א') ופניה לא היו לה עוד... ולרצון (תהלים ל"א) האירה פניך על עבדך, והוטאל למעלה ולרחמנות (דיקרא י"ט ט"ו) לא מטא פני דל...
וכבר ידעת שאין לפניו ית' לא כעס ולא רצון ולא נאמרן מדות האלו בו ית' אלא מצד פעולותיו והמקבל אותם. כשיגמול החוטא ויענישהו, יראה מצד הפעולה כאלו כעס ית' עליו וכאשר יגמלנו הטוב על צדקותיו אטר עשה. יראה כאלו רצון ה' עליו ומראה לו פנים של הדור והוא ית' לא יסתנה חלילה ואינו מתפעל למדות האלה, רק שהמעשה מסתנה מצד המקבל לפי מעשיו. והוא אמרו (דברים ל"ב) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט.

1. מהו הקסי בפסוקנו (במקומות רבים בתורה) שמתרץ הרשב"א וכיצד הוא מתרצו. - באר את הבטויים המסומנים בקוץ.